

УДК 94(477)

Скакальська І. Б.,
доктор історичних наук, доцент, завідувач
кафедрою суспільних дисциплін, Кременецький
обласний гуманітарно–педагогічний
інститут ім. Тараса Шевченка
(Україна, Кременець), irunas@ukr.net
Швалюк І. Б.,
здобувач, Кременецький обласний гуманітарно–
педагогічний інститут ім. Тараса Шевченка
(Україна, Кременець), InnaB2013@ukr.net

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ ЗАХІДНОЇ ВОЛИНИ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД ХХ СТ.

Розглянуто матеріали наукових доробків волинських вчених та відображено їх роль в історії національного відродження України. Важливе місце у наукових пошуках дослідників займали краєзнавчі розвідки. Джерельною базою статті стали матеріали вітчизняних архівів. Мета статті – проаналізувати наукову діяльність українських вчених міжвоєнної Західної Волині ХХ ст. У дослідженні були використані проблемно–хронологічний, біографічний, “текстової епохи” та інші методи.

Важливо підкреслити, що наукову працю вчені поєднували з громадсько–політичною діяльністю. Зауважимо, що на території Волинського воєводства не працювали українські наукові установи, тому відповідна база для наукових досліджень була відсутня. Це гальмувало розвиток науки або спрямовувало її в русло лише гуманітарно–суспільних напрацювань, обминаючи інші галузі.

***Ключові слова:** наукова еліта, наукові розвідки, Західна Волинь, Польща, краєзнавчі дослідження.*

На тлі загального занепаду якості освіти та загрозового для майбутнього держави ігнорування розвитку науки, зарахування інтелігентності та освіченості до неprestижних чеснот, актуальним є вивчення української наукової думки в інтелектуальній спадщині Західної Волині міжвоєнного періоду ХХ ст. Успіх нинішнього українського державотворення значною мірою залежить від того, чи зуміємо об’єктивно і критично проаналізувати власний історичний досвід.

Тема знайшла лише часткове висвітлення у вітчизняній науці. У виданні другого тому книги “Роде наш красний...” входять праці, що містять аналіз дослідження наукових доробків відомих волинян [1]. Вивчивши історичну літературу зауважили, що на даний час немає комплексного дослідження проблеми.

Мета статті – проаналізувати наукову діяльність українських вчених міжвоєнної Західної Волині ХХ ст. Основні завдання: виокремити головні напрями досліджень волинської наукової еліти; окреслити особистий внесок та визначено місце кожного з вчених у становленні та розвитку націєтворчих ідей Західної Волині міжвоєнного періоду.

Одним із напрямів у діяльності волинських інтелектуалів були наукові дослідження. Маємо констатувати, що на території Волинського воєводства не було украї-

нських наукових установ, були відсутні вищі українські навчальні заклади, тому відповідної бази для наукових досліджень теж не було. Це гальмувало розвиток науки або спрямовувало її в русло лише гуманітарно-суспільних напрацювань, обминаючи природничі, технічні та інші галузі. Відмітимо те, що українські науковці співпрацювали з польськими вченими та науковими установами Другої Речі Посполитої. Так, при Кременецькому ліцеї діяв Волинський науковий інститут. Його завданням було координувати проведення наукових досліджень Волині, опрацьовувати вже зібраний матеріал. Серед основних напрямів роботи була організація краєзнавчих досліджень, видання наукових праць та проведення конференцій [2, арк. 1]. Зрозуміло, що навколо Волинського наукового інституту об'єднувались польські вчені, проте дотичними до його роботи є й українські діячі.

Важливим осередком наукових досліджень стає Музей Кременецької землі імені доктора Віллібальда Бессера. Виник музей у 1937 р. і був складовою Кременецького ліцею та знаходився в одному з корпусів цього навчального закладу. Відзначимо той факт, що з перших місяців своєї роботи музей налагодив співпрацю з іншими науковими установами. Зокрема, велась постійна переписка його співробітників з колегами інших музеїв, наприклад, Львова, Варшави, Кракова також з Українським народним музеєм “Гуцульщина” ім. Йосафата Кобринського у Коломиї, Природничого музею у Гродно, Археологічного музею у Варшаві, з останнім був обмін археологічними експонатами [3, арк. 9, 10, 62, 102, 104].

Характерно, що важливе місце у наукових пошуках національної волинської еліти займали краєзнавчі дослідження. Інтелектуали розуміли, що розвиток краєзнавства впливає на державотворчі процеси, на формування нового національно-свідомого покоління. Відомим краєзнавцем-дослідником був М. Теодорович. Його праці початку ХХ ст. стали основою для подальших краєзнавчих пошуків. У сфері наукових зацікавлень дослідника була історія Волині. В його книзі “Місто Володимир Волинської губернії у зв'язку з історією Волинської ієрархії” подається історія цього древнього міста [4]. У 1904 р. вийшла друком у м. Сідлець праця М. Теодоровича “Історія міста Кременець”, в якій він запропонував свої погляди з історії міста Кременця Волинської губернії [5]. Краєзнавець М. Теодорович належить до волинських краєзнавців кінця ХІХ–ХХ ст., що гуртувались в Кременці навколо Волинської духовної семінарії, Волинського історико-статистичного комітету.

Окремі статті відображають стародавній період історії Волині, вони присвячені археологічним дослідженням і розкопкам. Зокрема, це є наукові дослідження О. Цинкаловського, який збиранню і вивченню пам'яток волинської старовини присвятив усе своє життя. Його внесок у вивчення історії краю є ґрунтовним. О. Цинкаловський – відомий волинський краєзнавець, археолог, історик. На околицях Кременця, молодий вчитель і науковець обстежує залишки кременецького замку, збирає фольклор [6, с. 66]. Після закінчення у 1929 р. Варшавського університету працює у Державному археологічному музеї у Варшаві, член Польського археологічного товариства, член НТШ у Львові. Виїз-

див з археологічними експедиціями на Волинь, Полісся, Підляшшя для дослідження історичних пам'яток та археологічних знахідок [7, с. 19]. Він є автором монографії з історії міста Кременець “Крем'янець та його околиці” [8, с. 19]. Серед його книг особливої уваги заслуговує “Княжий город Володимир” [9]. В ній висвітлюється історія міста Володимира–Волинського з найдавніших часів до 1935 р. Проводячи археологічні дослідження в 1929–1939 рр., як делегат Варшавського Археологічного музею, він на основі власних досліджень розкриває давню історію княжого міста Пересопниці, починаючи від доби неоліту [10, с. 16–20]. Авторитет вченого-археолога був значний, так, в Кременецькому повіті у 1936 р. відкрили на глибині 2 м старинну гробницю з людським кістяком. З Варшави викликали представника державного археологічного музею п. Цинкаловського, який визначив, що це готське поховання [11].

Інформативною є книга О. Цинкаловського “Старовинні пам'ятки Волині” [12, с. 31]. Проте, найвидатнішим досягненням О. Цинкаловського є праця “Стара Волинь і волинське Полісся”. В ній подаються відомості про всі села і міста Волині [12]. Відзначимо, що сучасні дослідники продовжують здійснювати пошуки на праці О. Цинкаловського [13, с. 98–108]. Сам О. Цинкаловський в одному з інтерв'ю подав такі роз'яснення про появу краєзнавчого словника, зокрема, що “думка про такий словник... виникла під час довголітньої праці на Волині і Поліссі, коли я там на протязі 15 років проводив археологічні дослідження... На місцях, в містечках, чи селах, я використовував інформації старих селян, вчителів, священиків, які досить докладно розповідали історію свого села, церкви, двору, окремих місцевостей, де відбувались якісь визначні події...” [14, с. 100]. Відповідно, бачимо наскільки клопіткою була праця дослідника.

Значні досягнення у розвитку краєзнавства здобув М. Тучемський, церковно-громадський діяч. Випускник Волинської Духовної семінарії. М. А. Тучемський [15, с. 204]. Супроводжуючи архієпископа Алексія М. Тучемський, відвідуючи волинські парафії детально описує їх [16, с. 574–579]. Наприклад, автор подає географічний опис місцевості, зазначає чим займається населення, зокрема, парафіяни м. Нова Вижва з давніх часів займаються у більшості кушнірством [17, с. 42–49]. Найціннішими у цих розвідках є історичні відомості про край. Описуючи с. Яревище він подає минуле парафії: “На тому місці, де тепер стоїть церква та парохство, колись існував Яревицький Вознесенський монастир. Монастир, як свідчать документи, заснований був князем А. Сангушко в 1444 р. Першим його настоятелем був рідний брат цього князя, інок Іоаким...” [18, с. 103–107]. М. Тучемський вказує відомості про кожную церкву тої чи іншої парафії [19, с. 176–182]. Зрештою, праця дослідника М. Тучемського викликала чималий інтерес серед волинян.

В галузі археології здійснив свої відкриття Ю. Шумовський, священик, громадський діяч, археолог. У 1938 р. закінчив археологічний факультет Варшавського університету. У 1934–1938 рр. є делегатом з Волині Варшавського археологічного музею. Біля рідного села Мирогощі Ю. Шумовський знайшов багато неолітичних знарядь праці та кераміки, що належала до

Трипільської культури. Це були перші його здобутки, якими зацікавились всі музеї Польщі та Український національний музей у Львові, де працювали п. Свенцицький та п. Пастернак [20, с. 41]. Сам археолог у науково-популярних публікаціях так розповідає про свої знахідки: “На полях с. Мирогощі відкрив я в минулому році велику оселю неолітичну. Знайдено тут кілька сот кремінних знарядь неолітичних, шліфованих і не шліфованих...” [21, с. 310]. В 1934–35 рр. – нова знахідка молодого вченого. Він відкрив добре збережені поховання неолітичного періоду, які викликали сенсацію в археології Польщі [22]. Свої археологічні знахідки Ю. Шумовський повинен був передавати в музей у Варшаві, але тут діяв патріотизм дослідника, тому він старався знайдені речі передати в історичні установи Львова, Луцька, Дубна [20, с. 49]. Ю. Шумовський віднайшов рештки палеомастодонта. Це була перша знахідка кісток цієї праісторичної тварини в Україні у с. Вілігори близько Рівного [23, с. 248]. Наукові здобутки Ю. Шумовського могли бути більшими на рідній землі, але їх перервали історичні обставини.

Історичним краєзнавством займався також А. Річинський, відома його праця – “Старий город Волинь” [24, с. 122–133]. В дослідженні розкривається історія Волинської землі, створення міста Волиня. Автор однозначно стверджує, що “... цілком ясно розкривається нам етимологія назви “Волинь”. Безперечно, це чисто слов’янська назва, споріднена зі словами – пустинь, Горинь, гостинь.... “Велинь” означало спочатку горбовину, пізніше – город на горбовині чи на плоскогір’ї. Таке пояснення, як бачимо, вповні відповідає характерові місцевості, де була положена стара волинська столиця” [24, с. 132].

Таким чином, усі ці вищеназвані краєзнавчі розвідки поглиблювали знання про Волинь, сприяли консолідації українців, виховували патріотичні почуття в суспільстві, відповідальність за долю своєї землі. Ці праці є свідченням значного інтелектуального потенціалу національної еліти.

Представником сфери технічних наук був І. Феценко–Чопівський, український вчений–металознавець, державний та громадський діяч. Він народився в м. Чуднів на Житомирщині. З 1922 р. І. Феценко–Чопівський – старший асистент кафедри металургії та металознавства Варшавської політехніки [25, с. 161]. Іван Феценко–Чопівський залишив спогоди про своє життя “Хроніка мого життя”, написані стилем, строгим стилем. Перші кроки у науці вченого були успішними [25, с. 165]. В подальшому І. Феценко–Чопівський працює над проблемою якості і властивостей заліза для виробництва котлів, а паралельно виконує докторську дисертацію. Як згадує сам вчений: “Восени 13 листопада 1927 р. відбулася моя докторська промоція в залі Варшавської Політехніки у присутності президента Польщі Мосціцького...” [25, с. 174]. З ініціативи І. Феценко–Чопівського був створений для української молоді стипендійний фонд ім. Симона Петлюри, що діяв на принципах громадської позикової каси [26, с. 323]. Вчений розумів, що слід матеріально підтримувати молодих науковців, щоб вони змогли розкрити себе та досягнути результатів у наукових дослідженнях. У 1937 р. після появи 3–го тому “Металознавства” опертого виключно на власних дослідженнях або викорис-

таних учнями під його інструктажем, можна було вже говорити про “наукову школу” професора Феценко–Чопівського [27, с. 138]. Професор залишив значну кількість наукових праць [28]. Доктор І. Феценко–Чопівський неодноразово приїжджав з лекціями на Західну Волинь. Наприклад, 14 квітня 1938 р. в м. Кременець, в аудиторії Кременецького ліцею, відбулась публічна лекція професора Краківської гірничої академії доктора інженерії І. Феценко–Чопівського на тему: “Якими дорогами прямує новочасний промисел?” Відчит, що зібрав українську інтелігенцію міста, був вислуханий з глибоким інтересом [29, с. 373].

Отже, завдяки таким представникам наукової еліти як І. Феценко–Чопівський українські наукові дослідження проводились та розвивались. При цьому не зважаючи на те, що умови були складними, не було своєї держави, і необхідно було шукати компроміс з польською адміністрацією, щоб отримати можливість здійснювати свої наукові пошуки.

Серед науковців Західної Волині слід згадати мовознавця Б. Кобилянського. Він, випускник Віденського університету, у 1927–1930 рр. працював викладачем іноземної мови в гімназії імені Лесі Українки в Луцьку, а згодом у 1930–1939 рр. викладачем іноземної мови в гімназії у Рівному [30, с. 341]. Тут професор Б. Кобилянський підготував до друку три праці: “Томін народного слова” (хрестоматія), “Пісня про Ігорів похід” та “Практика тихого (мовчазного) читання” (методика опрацьована разом з професором Р. Шклярком) [31, с. 200].

Варто відмітити доробок українських волинських інтелігентів в церковно–релігійних пошуках. До таких праць віднесемо наукові розвідки Є. Саковича. Саме 7 лютого 1936 р. відбувся докторський диспут, а 9 березня у залі Університету Йосифа Пілсудського у Варшаві, проходила промоція на доктора історії кандидата богослов’я Є. Саковича. Ступінь доктора історії призначено п. Саковичу за працю “Церква Православна в Польщі в 1788–1792 рр.” [32, с. 261]. Вищезазначене є прикладом того, що волиняни добивались успіхів у науці. Доктор Є. Сакович є автором ряду біографічних статей, присвячених українським релігійним діячам [33, с. 459]. Окремо відзначимо наукову розвідку доктора Є. Саковича “Духовна освіта в Православній церкві в Польщі в другій половині XVIII ст.” [34, с. 218–226].

Вищенаведені факти переконливо доводять, що наукова діяльність української інтелігенції Західної Волині розвивалась та була різноплановою, хоча була значно обмежена історичними обставинами, зокрема, дискримінаційною політикою держави. Українська еліта Західної Волині у своїх наукових, літературно–публіцистичних творах поставила завдання формувати національну свідомість та історичну пам’ять народу з метою майбутнього державотворення. Одним із засобів досягнення поставлених цілей було краєзнавство. На сторінках виданих книг, статтях у журналах чимало публікацій було присвячено історії Волині. Це стимулювало вивчення історії рідного краю та сприяло усвідомленню необхідності єднання українців Галичини і Волині в боротьбі за національне визволення. Окремі ідеї висловлені у творах волинської української еліти є актуальними і в наш час та потребують ретельного переосмислення.

Список використаних джерел

1. “Роде наш красний...” (Волинь у долах крајан і людських документах). Наукове видан. / упорядники Л. К. Оляндер, М. М. Кучерепа. – Луцьк : “Вежа”, 1996. – Т. 2. – 344 с.
2. Держархів Рівненської обл. – Ф. 160. Гофман Якуб. – Оп. 1. – Спр. 69.
3. Фонди Кременецького краєзнавчого музею, од. зб. 39555. – Спр. 4047.
4. Теодорович Н. И. Город Владимир Волинской губернии в связи с историей Волинской иерархии / Н. И. Теодорович. – Пochaev, 1893. – 270 с.
5. Теодорович М. И. История міста Кременця / М. И. Теодорович. – Сідлець, 1904.
6. Пісоцький А. Інтелігенція Волині: погляд крізь призму часу / А. Пісоцький, Н. Войтук. – Луцьк : ВАТ “Волинська обласна друкарня”, 2009. – 276 с.
7. Краєзнавчий довідник. Українська еліта Кременеччини міжвоєнного періоду XX ст. / автор–упорядник І. Скакальська. – Кременець, 2012. – 46 с.
8. Охріменко Г. Олександр Цинкаловський та праісторія Волині / Г. Охріменко та ін. – Луцьк : Волин. обл. друкарня, 2007. – 740 с.
9. Цинкаловський О. М. Княжий город Володимир: історико–краєзнавчі нариси / О. Цинкаловський. – Друк. за виданням “Учітєся, брати мої”, Львів, 1938. – Луцьк : Настир’я, 2000. – 124 с.
10. Цинкаловський О. Пересопниця / О. Цинкаловський // Наша Батьківщина. – 1937. – Ч. 1. – С. 16–20.
11. Готський гріб під Кременцем // Церква і нарід. – 1936. – Ч. 22. – С. 757.
12. Цинкаловський О. Стара Волинь і Волинське Полісся : краєзнавчий словник / О. Цинкаловський. – Вінніпег, 1986. – 356 с.
13. Охріменко Г. Археологічні пам’ятки Волині в описах іншомовних видань / Г. Охріменко та ін. // Волинська книга: історія, дослідження, колекціонування. Науковий збірник. – Острог, 2005. – Вип. 1. – С. 98–108.
14. Бор К. Історико–географічний і економічний словник Волині і Волинського Полісся / К. Бор // Літопис Волині. – 1977–1978. – № 12. – С. 99–103.
15. Скакальська І. Внесок української релігійної еліти Волині міжвоєнного періоду XX ст. у розвиток духовного потенціалу народу / І. Скакальська // Богословський вісник : зб. наук. праць. – Чернівці, 2008. – № 1. – С. 198–207.
16. Тучемський М. На апостольській праці архірейського служення на Волині (Вражіння від візитації парафії Високопреосвященішим Архієпископом Алексієм на Волині в місяці серпні 1936 р.) / М. Тучемський // Церква і нарід. – 1936. – Ч. 18. – С. 574–579.
17. Тучемський М. По глухих закутках Волинського Полісся / М. Тучемський // Церква і нарід. – 1938. – Ч. 1–2. – С. 42–49.
18. Тучемський М. По глухих закутках Волинського Полісся / М. Тучемський // Церква і нарід. – 1938. – Ч. 3. – С. 103–107.
19. Тучемський М. По глухих закутках Волинського Полісся / М. Тучемський // Церква і нарід. – 1938. – Ч. 5. – С. 176–182.
20. Шумовський Ю. Зруйноване гніздо, чи Історія однієї священницької родини на Волині / Юрій Шумовський. – США, Саванна, 1994. – Т. 2.
21. Шумовський Ю. Старовинні пам’ятки Волині / Ю. Шумовський // Церква і нарід. – 1936. – Ч. 10. – С. 310.
22. Tereny archeologiczne w pow. Dubieńskim // Dzien dobry. – 1935.
23. Скакальська І. Спогади Ю. Шумовського як джерело з історії діяльності духовної інтелігенції Волині першої половини XX ст. // “Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії”. РДГУ. Збірник наукових праць. – 2010. – С. 247–249.
24. Річинський А. Старий город Волинь / А. Річинський // Пісоцький А. Інтелігенція Волині: погляд крізь призму часу. – Луцьк, 2009. – С. 122–133.
25. Фещенко–Чопівський І. Хроніка мого життя / І. Фещенко–Чопівський // Іван Фещенко–Чопівський. Життєписно–бібліографічний нарис. Визначні діячі НТШ. – Львів, 2000.
26. Гелетій Я. Від соціаліста–федераліста до націоналіста (до 125–річчя від дня народження І. Фещенко–Чопівського) / Я. Гелетій // Український вісник. – Львів–Республіка Комі–Дубно–Луцьк, 2008–2009. – С. 317–324.
27. Ярошевич Д. Спогад про І. Фещенка–Чопівського / Д. Ярошевич // Літопис Волині. – 1988. – № 15. – С. 136–139.
28. Як метал протистоїть силам його деформуєчим (Уміц-

- Львів, 1926. – 70 с.
29. Відіт проф. І. Фещенка–Чопівського // Церква і нарід. – 1938. – Ч. 8–9. – С. 373.
30. Скакальська І. Політико–соціальні виміри та етнокультурні трансформації української еліти Західної Волині 1921–1939 рр. / І. Скакальська. – Тернопіль : Астон, 2013. – 406 с.
31. Проф. Б. Кобилянський // Наша культура. – Варшава, 1935. – Кн. 3. – С. 200.
32. Призначення ступеня доктора історії // Церква і нарід. – 1936. – Ч. 7–8. – С. 261.
33. Сакович Є. Перший Волинський кафедральний протоієрей Стефан Симонович / Є. Сакович // Церква і нарід. – 1936. – Ч. 16. – С. 459.
34. Сакович Є. Духовна освіта в Православній церкві в Польщі в другій половині XVIII ст. / Є. Сакович // Церква і нарід. – 1938. – Ч. 6. – С. 218–226.

References

1. “Rode nash krasnyj...” (Volyn’ u doljah krajan i ljudy’skyh dokumentah). Naukove vydan. / Uporjadnyky L. K. Oljander, M. M. Kucherepa. – Luc’k : “Vezha”, 1996. – T. 2. – 344 s.
2. Derzharhiv Rivnens’koi’ obl. – F. 160. Gofman Jakub. – Op. 1. – Spr. 69.
3. Fondy Kremeneč’kogo krajeznavchogo muzeju, od. zb. 39555. – Spr. 4047.
4. Teodorovich N. I. Gorod Vladimir Volynskoj gubernii v svjazii s istoriej Volynskoj ierarhii / N. I. Teodorovich. – Pochaev, 1893. – 270 s.
5. Teodorovych M. I. Istorija mesta Kremencja / M. I. Teodorovych. – Sidlec’, 1904.
6. Pisoc’kyj A. Inteligencija Volyni: pogljad kriz’ pryzmu chasu / A. Pisoc’kyj, N. Vojtjuk. – Luc’k : VAT “Volyn’ska oblasna drukarnja”, 2009. – 276 s.
7. Krajeznavchij dovidnyk. Ukrai’ns’ka elita Kremenechchyny mizhvojennoho periodu XX st. / Avtor–uporjadnyk I. Skakal’s’ka. – Kremeneč’, 2012. – 46 s.
8. Ohrimenko G. O Aleksandr Cynkalovs’kyj ta praistorija Volyni / G. Ohrimenko ta in. – Luc’k : Volyn. obl. drukarnja, 2007. – 740 s.
9. Cynkalovs’kyj O. M. Knjazhyj gorod Volodymyr: istoryko–krajeznavchi narysy / O. Cynkalovs’kyj. – Druk. za vydannjam “Uchitesja, braty moi”, L’viv, 1938. – Luc’k : Nastyr’ja, 2000. – 124 s.
10. Cynkalovs’kyj O. Peresopnyca / O. Cynkalovs’kyj // Nasha Bat’kivshhyna. – 1937. – Ch. 1. – S. 16–20.
11. Gots’kyj grib pid Kremencem // Cerkva i narid. – 1936. – Ch. 22. – S. 757.
12. Cynkalovs’kyj O. Stara Volyn’ i Volyns’ke Polissja : krajeznavchij slovnyk / O. Cynkalovs’kyj. – Vinnipeg, 1986. – 356 s.
13. Ohrimenko G. Arheologichni pam’jatky Volyni v opysah inshomovnyh vydan’ / G. Ohrimenko ta in. // Volyn’ska knyga: istorija, doslidzhennja, kolekcionuvannja. Naukovyj zbirnyk. – Ostrog, 2005. – Vyp. 1. – S. 98–108.
14. Bor K. Istoryko–geografichnyj i ekonomichnyj slovnyk Volyni i Volyns’kogo Polissja / K. Bor // Litopys Volyni. – 1977–1978. – № 12. – S. 99–103.
15. Skakal’s’ka I. Vnesok ukrai’ns’koi’ religijnoi’ elity Volyni mizhvojennoho periodu XX st. u rozvytok duhovnoho potencialu narodu / I. Skakal’s’ka // Bogoslov’skyj visnyk : Zb. nauk. prac’. – Chernivci, 2008. – № 1. – S. 198–207.
16. Tuchems’kyj M. Na apostoł’s’kijj praci arhirejs’kogo sluzhennja na Volyni (Vražinnja vid vizytacii’ parafii’ Vysokopreosvjashhenishym Arhijepyskopom Aleksijem na Volyni v misjaci serpni 1936 r.) / M. Tuchems’kyj // Cerkva i narid. – 1936. – Ch. 18. – S. 574–579.
17. Tuchems’kyj M. Po gluhuh zakutkah Volyns’kogo Polissja / M. Tuchems’kyj // Cerkva i narid. – 1938. – Ch. 1–2. – S. 42–49.
18. Tuchems’kyj M. Po gluhuh zakutkah Volyns’kogo Polissja / M. Tuchems’kyj // Cerkva i narid. – 1938. – Ch. 3. – S. 103–107.
19. Tuchems’kyj M. Po gluhuh zakutkah Volyns’kogo Polissja / M. Tuchems’kyj // Cerkva i narid. – 1938. – Ch. 5. – S. 176–182.
20. Shumovs’kyj Ju. Zrujnovane gnizdo, chy Istorija odnijej’ svjashhenyc’koi’ rodyny na Volyni / Jurij Shumovs’kyj. – SShA, Savanna, 1994. – T. 2.
21. Shumovs’kyj Ju. Starovynni pam’jatky Volyni / Ju. Shumovs’kyj // Cerkva i narid. – 1936. – Ch. 10. – S. 310.
22. Tereny archeologiczne w pow. Dubieńskim // Dzien dobry. – 1935.

23. Skakal's'ka I. Spogady Ju. Shumovs'kogo jak dzherelo z istorii' dijal'nosti duhovnoi' inteligencii' Volyni pershoi' polovyny HH st. // "Aktual'ni problemy vitchyznjanoi' ta vsesvitn'oi' istorii'": RDGU. Zbirnyk naukovykh prac'. – 2010. – S. 247–249.

24. Rychyns'kyj A. Staryj gorod Volyn' / A. Rychyns'kyj // Pisoc'kyj A. Inteligencija Volyni: pogljad kriz' pryizmu chasu. – Luc'k, 2009. – S. 122–133.

25. Feshhenko–Chopivs'kyj I. Hronika mogo zhyttja / I. Feshhenko–Chopivs'kyj // Ivan Feshhenko–Chopivs'kyj. Zhyttjepisno–bibliografichnyj narys. Vyznachni dijachi NTSh. – L'viv, 2000.

26. Geletij Ja. Vid socialista–federalista do nacionalista (do 125–richchja vid dnja narodzhennja I. Feshhenko–Chopivs'kogo) / Ja. Geletij // Ukrai'ns'kyj visnyk. – L'viv–Respublika Komi–Dubno–Luc'k, 2008–2009. – S. 317–324.

27. Jaroshevych D. Spogad pro I. Feshhenka–Chopivs'kogo / D. Jaroshevych // Litopys Volyni. – 1988. – № 15. – S. 136–139.

28. Jak metal protystoi't' sylam jogo deformujuchym (Umicnennja metaliv i metalichnyh stovpiv) / I. Feshhenko–Chopivs'kyj. – L'viv, 1926. – 70 s.

29. Vidchyt prof. I. Feshhenka–Chopivs'kogo // Cerkva i narid. – 1938. – Ch. 8–9. – S. 373.

30. Skakal's'ka I. Polityko–social'ni vymiry ta etnokul'turni transformacii' ukrai'ns'koi' elity Zahidnoi' Volyni 1921–1939 rr. / I. Skakal's'ka. – Ternopil' : Aston, 2013. – 406 s.

31. Prof. B. Kobyljans'kyj // Nasha kul'tura. – Varshava, 1935. – Kn. 3. – S. 200.

32. Pryznachennja stupenja doktora istorii' // Cerkva i narid. – 1936. – Ch. 7–8. – S. 261.

33. Sakovyh Je. Pershyj Volyns'kyj kafedral'nyj protoijerej Stefan Symonovych / Je. Sakovyh // Cerkva i narid. – 1936. – Ch. 16. – S. 459.

34. Sakovyh Je. Duhovna osvita v Pravoslavnij cerkvi v Pol'shhi v drugij polovyni XVIII st. / Je. Sakovyh // Cerkva i narid. – 1938. – Ch. 6. – S. 218–226.

Skakalska I. B., *The doctor of historical sciences, the senior lecturer managing chair Public disciplines, Kremenets regional Gumanitarno–teacher training institute of Taras Shevchenko (Ukraine, Kremenets), irunas@ukr.net*

Shvalyuk I. B., *The getter, Kremenets Regional humanitarno–teacher training institute of Taras Shevchenko (Ukraine, Kremenets), InnaB2013@ukr.net*

Scientific activity of the Ukrainian scientists of the Western Volhynia during intermilitary period of the 20th century

Materials of scientific operating time of the scientists of Volhynia are considered and their role in the history of national revival of Ukraine is displayed. The important place in search of scientific researchers was occupied with investigations of regional studies. Materials of domestic archives became spring base of article. Article purpose – to analyse scientific activity of the Ukrainian scientists intermilitary Western Volhynia of the 20th century. In research have been used problematical–chronological, biographic, “a text epoch” and other methods.

It is important to underline that scientists combined scientific work by social–political activity. We will notice that in territory of Volyn voievodstvo the Ukrainian scientific institutions did not work therefore the corresponding base for scientific researches was absent. It braked the development of a science or directed it to a channel of only humanitarno–public operating time, by–passing other branches.

Keywords: *scientific elite, scientific investigations, the Western Volhynia, Poland, researches of regional studies.*

Скакальська І. Б., *доктор исторических наук, доцент, заведующая кафедрой общественных дисциплин, Кременецкий областной гуманитарно–педагогический институт им. Тараса Шевченко (Украина, Кременец), irunas@ukr.net*

Швалюк И. Б., *соискатель, Кременецкий областной гуманитарно–педагогический институт им. Тараса Шевченко (Украина, Кременец), InnaB2013@ukr.net*

Научная деятельность украинских ученых Западной Волыни в межвоенный период XX в.

Рассмотрены материалы научных произведений волыньских ученых и отражено их роль в истории национального возрождения Украины. Важное место в научных поисках исследователей занимали краеведческие разведки. Ключевой базой статьи стали материалы отечественных архивов. Цель статьи – проанализировать научную деятельность украинских ученых межвоенной Западной Волыни XX в. В исследовании были использованы проблемно–хронологический, биографический, “текстовой эпохи” и другие методы.

Важно подчеркнуть, что научную работу ученые сочетали с общественно–политической деятельностью. Заметим, что на территории Волыньского воеводства не работали украинские научные учреждения, поэтому соответствующая база для научных исследований отсутствовала. Это тормозило

развитие науки или направляло ее в течение лишь гуманитарно–общественных работ, минуя другие отрасли.

Ключевые слова: *научная элита, научные исследования, Западная Волынь, Польша, краеведческие исследования.*